XXI ASRDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR, FAN VA TA'LIM TARAQQIYOTIDAGI DOLZARB MUAMMOLAR
Volume 04, Issue 11, 2026
UDK 338.24:004.9

RAQAMLI IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH ORQALI KORXONALARDA BOSHQARUV SAMARADORLIGINI TAKOMILLASHTIRISH

Maxmadiyorov Zafar Rustamovich
TERMIZ IQTISODIYOT VA SERVIS UNIVERSITETI
Iqtisodiyot mutaxassisligi magistratranti

zmaxmadiyorov@mail.ru

Annotatsiya. Tezisda raqamli iqtisodiyot sharoitida korxona boshqaruvini takomillashtirishning tashkiliy-iqtisodiy jihatlari ko‘rib chiqiladi. O‘zbekistonda axborot va aloqa xizmatlari hajmining 2023–2025-yillardagi o‘zgarishi rasmiy statistik ma’lumotlar asosida tahlil qilinib, raqamlashtirishning boshqaruv samaradorligiga ta’sirini baholash uchun amaliy ko‘rsatkichlar taklif etiladi. Raqamli yechimlarni joriy etishda jarayonlarni qayta loyihalash va xodimlarning kompetensiyasini oshirish zarurligi asoslanadi.

Kalit so‘zlar: raqamli iqtisodiyot, korxona boshqaruvi, raqamli transformatsiya, ERP, KPI, mehnat unumdorligi, boshqaruv samaradorligi.

Аннотация. В тезисе рассмотрены организационно-экономические аспекты повышения эффективности управления предприятиями в условиях цифровой экономики. На основе официальных данных проанализирована динамика объёма услуг информации и связи в Узбекистане за 2023–2025 годы. Предложены практические показатели для оценки управленческого эффекта цифровизации. Обоснована необходимость совершенствования бизнес-процессов и развития цифровых компетенций персонала.

Ключевые слова: цифровая экономика, управление предприятием, цифровая трансформация, ERP, KPI, производительность труда, эффективность управления.

Abstract. This thesis examines organizational and economic approaches to improving enterprise management in the digital economy. Official statistics on information and communication services in Uzbekistan for 2023–2025 are analyzed. Practical indicators are proposed to assess the managerial effects of digitalization. The paper emphasizes business process redesign and workforce digital skills as prerequisites for effective transformation.

Keywords: digital economy, enterprise management, digital transformation, ERP, KPI, labor productivity, management efficiency.

KIRISH

Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi korxonalar uchun faqat yangi dasturlarni xarid qilishni emas, balki qaror qabul qilish, resurslarni taqsimlash va natijalarni nazorat qilish mexanizmlarini yangilashni ham talab etmoqda. An’anaviy boshqaruvda ma’lumotlarning turli bo‘limlarda alohida saqlanishi, hisobotlarning kechikishi va takroriy operatsiyalar operatsion xarajatlarni oshiradi. Raqamli platformalar mazkur uzilishlarni kamaytirishi mumkin, ammo texnologiyaning mavjudligi o‘z-o‘zidan samaradorlikni kafolatlamaydi.

Tadqiqotning maqsadi — O‘zbekistonda raqamli xizmatlar sektorining rivojlanish dinamikasini tahlil qilish hamda korxonalarda raqamli boshqaruv vositalaridan natijador foydalanish bo‘yicha tashkiliy takliflar ishlab chiqish. Tadqiqotda rasmiy statistik ma’lumotlarni qiyosiy tahlil qilish, jarayonli yondashuv va boshqaruv ko‘rsatkichlarini tizimlashtirish usullaridan foydalanildi. Korxona darajasida birlamchi so‘rov yoki eksperiment o‘tkazilmagan.

ASOSIY QISM

Raqamli transformatsiyaning korxona boshqaruvidagi asosiy yo‘nalishlari moliyaviy va ishlab chiqarish ma’lumotlarini birlashtirish, mijozlar bilan ishlashni tizimlashtirish, ta’minot zanjiridagi kechikishlarni kuzatish hamda operatsion ko‘rsatkichlarni real vaqtga yaqin rejimda olishdan iborat. Masalan, ERP resurslar va hisob-kitoblarni yagona tizimga keltirsa, CRM mijoz bilan aloqalar tarixini boshqaradi, BI vositalari esa turli ma’lumotlar asosida rahbariyat uchun tahliliy panel yaratadi. Ularni joriy qilishdan oldin axborot oqimlari va mas’uliyat chegaralarini aniqlash zarur.

O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasining SIAT ma’lumotlarida axborot va aloqa sohasidagi xizmatlar hajmi quyidagicha qayd etilgan (1-jadval). Ko‘rsatkichlar raqamli infratuzilma va xizmatlar bozorining kengayishini aks ettiradi; ular alohida korxonalarda boshqaruv xarajatlari qisqarganini bevosita o‘lchamaydi.

1-jadval. O‘zbekistonda axborot va aloqa sohasidagi xizmatlar hajmi

Yil	Hajm, mlrd so‘m	Oldingi yilga nisbatan nominal o‘zgarish, %
2023	39 734,2	—
2024	56 865,2	43,1
2025	79 485,5	39,8

Manba: Milliy statistika qo‘mitasi, SIAT, “Axborot va aloqa sohasidagi xizmatlar hajmi (yillik)”. O‘sish foizlari jadvaldagi nominal hajmlardan muallif tomonidan hisoblangan.

Jadvaldan ko‘rinadiki, 2025-yilda xizmatlar hajmi 2023-yilga nisbatan qariyb ikki baravar yuqori bo‘lgan. Bu ko‘rsatkichlarni talqin qilishda ehtiyotkorlik zarur: xizmatlar qiymatidagi nominal o‘sish narxlar, xizmatlar tarkibi va bozordagi faollik o‘zgarishini ham qamrab oladi. Shuningdek, ICT sektorida yaratilgan qo‘shilgan qiymatning YAIMdagi ulushi 2023-yilda 2,17 foiz, 2024-yilda esa 2,43 foiz bo‘lgan (Milliy statistika qo‘mitasi, 2026b). Shuning uchun makroiqtisodiy raqamlar korxona boshqaruviga tegishli mikroko‘rsatkichlar bilan birgalikda baholanishi kerak.

Amaliyotda raqamli boshqaruv loyihasini uch bosqichda amalga oshirish maqsadga muvofiq. Dastlab korxonada xarid, ombor, sotuv va moliya jarayonlari xaritalanib, eng ko‘p vaqt va xarajat talab qiladigan bo‘g‘in aniqlanadi. Keyin aynan shu jarayon uchun cheklangan miqyosda dasturiy yechim sinovdan o‘tkaziladi. So‘ng natija boshlang‘ich davr bilan solishtirilib, ijobiy ta’sir tasdiqlangandagina boshqa bo‘limlarga tatbiq etiladi. Bunday yondashuv katta hajmdagi bir martalik investitsiya xavfini kamaytiradi.

Samaradorlikni baholash uchun buyurtmani bajarishning o‘rtacha muddati, bir operatsiyaga to‘g‘ri keladigan ma’muriy xarajat, ombor zaxirasining aylanish tezligi, muddati o‘tgan debitorlik qarzlari ulushi va bitta xodimga to‘g‘ri keladigan qo‘shilgan qiymat kabi KPI ko‘rsatkichlari tavsiya etiladi. Masalan, buyurtmani qayta ishlash muddati raqamli yechimdan oldingi va keyingi bir xil davomiylikdagi davrlar kesimida o‘lchanishi mumkin. Biroq mavsumiy talab, korxona miqyosi va mahsulot tarkibidagi o‘zgarishlar hisobga olinmasa, natijani faqat raqamlashtirish bilan izohlash xato bo‘ladi.

Tizimlar integratsiyasi ham alohida muammo hisoblanadi. Bir bo‘limda dastur mavjud bo‘lib, boshqasida qo‘lda yuritilgan jadval saqlanib qolsa, ma’lumotlar takrorlanadi va xatolik xavfi oshadi. Axborot xavfsizligi, zaxira nusxalar, kirish huquqlari va xodimlarni o‘qitish raqamli loyiha xarajatlarining majburiy tarkibi sifatida rejalashtirilishi kerak. Ayniqsa, kichik korxonalar uchun keng funksiyali murakkab platformadan ko‘ra, aniq muammoni hal qiladigan modulli yoki bulutli xizmat iqtisodiy jihatdan maqbulroq bo‘lishi mumkin.

XULOSA

O‘zbekistonda axborot va aloqa xizmatlarining 2023–2025-yillardagi nominal hajmi sezilarli oshgani korxonalar uchun raqamli xizmatlar bozorining kengayayotganini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, makrodarajadagi o‘sish korxonalar boshqaruvi avtomatik

ravishda samaraliroq bo‘lganini isbotlamaydi. Boshqaruv natijadorligi jarayonlar tezligi, operatsion xarajatlar, ma’lumot sifati va mehnat unumdorligi bo‘yicha o‘lchanishi lozim. Korxonalarga texnologiyani xarid qilishdan avval muammoni aniqlash, pilot loyihani KPI bilan baholash, axborot xavfsizligi va kadrlar salohiyatiga mablag‘ ajratish tavsiya etiladi. Shu shartlar bajarilganda raqamlashtirish boshqaruv qarorlarining tezkorligi va asoslanganligini oshirish vositasiga aylanishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. (2026a). Axborot va aloqa sohasidagi xizmatlar hajmi (yillik) [Ma’lumotlar to‘plami]. SIAT. https://siat.stat.uz/data/1208/?lang=uz
2. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. (2026b). Share of value added created in sector of information and communication technologies (ICT) in GDP (annual) [Data set]. SIAT. https://siat.stat.uz/data/3053/?lang=en
3. OECD. (2020). OECD digital economy outlook 2020. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/bb167041-en
4. Vial, G. (2019). Understanding digital transformation: A review and a research agenda. The Journal of Strategic Information Systems, 28(2), 118–144. https://doi.org/10.1016/j.jsis.2019.01.003
5. World Bank. (2016). World development report 2016: Digital dividends. World Bank. https://doi.org/10.1596/978-1-4648-0671-1